ئەنستیتۆیا کوردی یا پاریسێ د گەلەک بابەتان دە لێکۆلینان دکە: زمان و فەرهەنگ؛ ستران، چیرۆک و هەلبەست؛ دیرۆکا سیاسی، عەشائری و جڤاکی.

د فەرهەنگان دە نقتەبهنۆک ژ بۆ ڤاڤێرکرنا بێژەیێن مانەجدا، و بهنۆک ژ بۆ بێژەیێن هەڤمانە تێن ب کار ئانین.

سەمپاتیک کەسێ کۆ پشکداریێ د هەستێن یەکێ دی دە دکە؛ بالدار، تێگەهشتی؛ خوین شرین، گەرم

١٤٠) د پێشیا هەڤۆکێن نێڤبر یێن کۆ زێدەکرنێ چێدکن دە.

ژ زمانێن وی هن هەنە وارکۆر و کوردووندە دچن، د پەی خوە رە ت تشتی ناهێلن؛ نە کێل نە کتێب.

ئازیزان، هەرەکۆل(١٩٤٢)، «زمانەک و زلامەک»، هاوار، هژم: ٤٠

: نقتەجۆت

١٤١) مرۆڤ نقتەجۆتێ دئێخە پێشیا ژێگرتن، بەرسڤ، ئاخافتن یان تشتەکا وەکی وێ، هەگەر کۆ هەڤۆکەکا ئاخێڤەری/نڤیسکاری دیار بکە ل پێشیا وان هەبە. و د رەوشێن وها دە هەرتم دڤێت پشتی نقتەجۆتێ تیپا گردەک هەبە. هەگەر پشتی نقتەجۆتێ بێژەیەکا نوو بێت، دڤێت ل پشت نقتەجۆتێ ڤالاهیەک هەبە.

هنەکان ل سەر مەمدوح سەلیم گۆتیە: «ئەو وەلاتپارێزەکێ باش بوو، لێ خەلکێ قەدرێ وی نەزانی.»
ل سەر دیواری نڤیساندبوون: «جوانان بەس بکوژن!»
بکەن وی پرسی: «ما تو تام پشت راستی؟»
بەری لەهیزتۆکێ ئەز فکریم: ئەم دێ وان ئاڤووئاڤ بن.
هاملەت: هەبوون ئان نەبوون، پرس ئەڤە.

شانەک

نقتەجۆت ل پێشیا پرس و بانەشانان ژی تێت ب کار ئانین، هەگەر کۆ ئەو نە ژێگرتنێن دیرەک ژ گۆتنێن هنەکان بن. و ل هر ژی پشتی نقتەجۆتێ تیپا گردەک تێت.

Pirs ev e: Kî dikare biryar bide ka çi rast û çi xelet e?
Pêşniyara min ev e: Ji her kesê re kompûtereka belaş!

١٤٢) مرۆڤ دكاره نقتەجۆتێ وەكی خێزكا بەرسڤێ د دیالۆگان دە ب كار بینه.

شێركۆ: ئەز دێ ساعەت 04.15 ـ ێ ژ خەوێ هشیار ببم، دا بچم كاری.
فـەرهات: خـێـره، مـا تـو نكاری هنـەكێ دی ژی رازی، دا باش بێـهنا خـوە ڤەكی؟
شـێـركـۆ: نۆ، زارۆ و زیچـێن مـن هـەنـه، دڤـێت وان خـوەیی بكم. ژ لەورا ژی گەرەک ئەز خوە ژ كارێ خوە پاش ڤە نەهێلم.

١٤٣) مـرۆڤ نقـتـەجـۆتێ دئێـخـە پێـشـیـا هەژمـاراندن، نموونەدان، شـرۆڤـەكـرن، سپەسیفیسەكرن و كورتەڤەگوهۆستنان. هنگێ ئەو دكاره بەرسڤا پرسێن وەكی «یانی»، «مەبەست ژێ»، «بۆ نموونه» و «هەروەكی» بده. ل هر یا باش ئەوە كۆ هووره‌ک پشتی نقتەجۆتێ بێت.

Herçî heywanên kûvî, di cihê jêliyan de ev heywanên ha peyda dibin: hirç, piling, wişk, qwîz, rovî, kêrvoşî, heftar, sîxur, kurîbeşk, beraz, gurî, sivorî, jîjo, seyavî, pezkûvî, gornebaş, mar(texlîtê maran: koremar, marê-reş, amrê-teyar, tîrmar, keşkînî, kere, dûvşûjin, stoba-zin, marê avî), marmarîşok, kêlgeratik, gumgumok, balîfzerk, şemşemotik, dûpişk, mişk, koremişk, sêvil, xilt, cirt, zof, beqmar, mûrî(texlîtê mûriyan: reş, hesin-

bazik, zer, gêrik, rêviş).

ئازیزان، هەرەكۆل(١٩٤١)، «ژێلیان»، هاوار، هژم: ٣٤، رووپ: ١١

Dê sê karên hilbijartinê bidin te: yek zer (ji PDK-yê re), yek kesk (ji YNK-yê re) û yek sor (ji Komunîstan re).

Min niho bi tesedif zanî: mêrik kup bû.

Xelîl gelek pirtûkên Erebê Şemo xwendine: Jiyana bextewar, Kurdên Qefqasyayê û derwêşên kurd, Şivanê kurd, Hopo.(ناڤێ پرتووكێ ب گردەكێن تێن نڤیساندن.)

د رەوشێن وها دە هنەک جاران نڤیساندنا گردەکێ پشتی نقتەجۆتێ چێترە. ل بەندا ٤٦ ـ ێ بنێرە.

١٤٤) مرۆڤ نقتەجۆتێ د هنەک بێژەیێن رەقەمان و د نێڤبەرا هنەک بێژەیێن کورتکری دە ب کار تینە.

10:50 بانقەنۆت
خانی 15:4-7 (پرتووکا خانی، بەشا ١٥ـ ێ، ژ رێزا ٤ـ ێ هەتا ٧ـ ێ)
ئارمانج 1993:10 یان ژی ئارمانج 10/1993 (هەژمار 1993 10)

پیڤان 1:100 000 (پیڤانا ژ ئێکێ تا سەد هەزارێ)
100:5=20

شانەک

نقتەجۆتێ نەئێخە نێڤبەرا رەقەمێن کۆ ساعەت، دەقیقە و ثانیەیان دیار دکن دە.

ـ خێزکا ئاخافتنێ

١٤٥) د تەکستا چاپکری دە مرۆڤ خێزکەکا درێژ ب کار تینە، ناڤێ وێ خێزکا ئاخافتنێ یە. مرۆڤ خێزکا ئاخافتنێ ل گەلەک جهان ژ فۆنکسیۆنێن جدا رە ب کار تینە.

فەرقەکا دیار د نێڤبەرا خێزکا ئاخافتنێ (–) و بەندکێ(ـ)دە هەیە. خێزکێن ئاخافتنێ ژی دو تەخلیتن. یەک ژ وان همبە ئەم ـ ێ(—) درێژە و ناڤێ وێ ئەم ـ *داشە*. یا دی همبە ئەن ـ ێ(–) درێژە و ناڤێ وێ ئەن ـ داشە. ئەم د کوردیێ دە یا کۆ ناڤێ وێ ئەن ـ *داش*(–)ە ب کار تینن. ژ بلی ئنگلیزیێ د زمانێن دی دە ئەم ـ *داش*(—) نایێت ب کار ئانین. و مرۆڤ ت جاران بەندکێ (ـ) د شوونا خێزکا ئاخافتنێ (–) دە ب کار ناینە.

شانەک و ئاوارتە

هەگەر مرۆڤ بخوازە مرۆڤ دکارە د دیالۆگ و ڤەگوهۆستنێ دە خێزکا ئاخافتنێ و خێزکا بەرسڤێ ب ئەم ـ داش(—) بنڤیسە. لێ ژ بیر نەکە تەنێ د پێشیا بەرسڤ و دیالۆگان دە.

— کا تو ل کوو مایی؟

— کارێ من هەبوو، درەنگ کەتم.

ژ بۆ ڤێسه‌، نێڤبر و لێ زێده‌کرنا

١٤٦) مرۆڤ دکاره‌ خێزکا ئاخافتنێ ژ بۆ ڤێسه‌ ل پێشیا تشته‌کێ ب کار بینه‌ کۆ مرۆڤ نه‌ ل هێڤیێ یه‌.

که‌فته‌له‌فته‌کا گه‌له‌ک مه‌زن – بێیی ت ئه‌نجام هه‌بن.
وه‌کی دیاری وی بسکلێته‌ک دخوه‌ست – که‌ره‌ک دانێ.

١٤٧) مرۆڤ دکاره‌ خێزکا ئاخافتنێ داینه‌ دۆر نێڤبرێن کۆ وه‌کی پارانته‌سانه‌، یان ژی داینه‌ دۆر راڤه‌ک، ره‌زه‌رڤاسیۆن، کورتکرن و هتد ـ یێن لێ زێده‌بوویی. دڤێت مرۆڤ خێزکا ئاخافتنێ داینه‌ پێشی و پاشیا نێڤبرێ. لێ هه‌گه‌ر پشتی نێڤبرێ کۆمه‌ک خه‌لاس ببه‌ نه‌ پێویسته‌. دڤێت ڤالاهیه‌ک د پێشی و پاشیا خێزکا ئاخافتنێ ده‌ هه‌به‌.

ئه‌ز نکارم – هه‌رحال نهۆ – ت سۆزان بدم ته‌.
ده‌مێ چاره‌سه‌رکرنا وێ پرۆبله‌مێ هاتیه‌ و بۆریه‌ –هه‌گه‌ر نهۆ نه‌ ده‌ره‌نگ ژی به‌–.
یێن ته‌قاودبوویی، دێ و بابێن بته‌نێ، یێن کێن په‌ره‌ – ئه‌ڤێن هه‌ هه‌می زیانێ ژ ره‌فۆرمێ دبینن.

شانه‌ک١

مرۆڤ دکاره‌ بهنۆکێ داینه‌ پشت خێزکا ئاخافتنێ. و هنگێ ئه‌و بێیی ڤالاهی دیره‌ک پشتی خێزکا ئاخافتنێ تێت.

بەرێ هنەک کەس ل سەرخوەبوونا باشورێ کوردستانێ خەبتی نە ــ جڤینا ل پاریسێ تێت بیرا من –، لێ ت خێرەک مەزن ژێ چێنەبوو.

گەلەک جاران د رەوشێن وها دە مرۆڤ دکارە بهنۆکێ نەنڤیسە بێیی کو ئەو برهەکێ ل زەلالیا مەبەستێ بکە.

١٤٨) دڤێت مرۆڤ گەلەک خێزکێن ئاخافتنێ نەئێخە عەینی کۆمەکێ. هەگەر کۆ مرۆڤی ب خێزکا ئاخافتنێ نێڤبرەک دابە کۆمەکێ نە پێویستە مرۆڤ ب خێزکا ئاخافتنێ نێڤبرەکا دی ژی زێدە بکە.

ژ بۆ بەرسڤێ – وەکی خێزکا بەرسڤێ

١٤٩) خێزکا ئاخافتنێ گەلەک جاران د ڤەگوهۆستنێ دە ل شوونا نیشاندەکا ژێگرتنێ وەکی خێزکا بەرسڤ تێت ب کار ئانین. (د ڤێ ب کارئانینێ دە ناڤێ نیشاندەکێ دبە *خێزکا بەرسڤێ، خێزکا ڤەگوهۆستنێ* و *مینووسا ئاخافتنێ*.) و هنگێ هەر بەرسڤا نوو د رێزەکا نوو دە دەست پێ دبە.

فەرقەکا پر گرنگ د نێڤبەرا خێزکا بەرسڤێ و نیشاندەکا ژێگرتنێ دە هەیە. ئەو ژی ئەڤە: خێزکا بەرسڤێ نە ب سەدێ سەدە، لێ نیشاندەکا ژێگرتنێ ب سەدێ سەدە. یانی هەگەر مرۆڤی ئاخافتنا یەکی ڤەگوهۆستبە و ئەو ب نیشاندەکا ژێگرتنێ نیشان کربە دڤێت فۆرموولاسیۆن و بێژەیێن د ڤەگوهۆستنێ دە سەدێ سەد وەکی یێن کەسێ ئاخافتی بن. لێ هەگەر مرۆڤ ئاخافتنا یەکی د ڤەگوهۆستنێ دە ب خێزکا بەرسڤێ نیشان کربە، مانەیا وێ ئەوە کۆ مرۆڤی گوهۆرتن د فۆرموولاسیۆن و بێژەیێن

وی ده کرنه و زمانێ وی سەراست کریه. ژ خوه پرانیا رۆژنامەڤانان ل شوونا نیشاندەکا ژێگرتنێ خێزکا بەرسڤێ ب کار تینن.

– ما چما تو نەهاتی سەیرانێ؟ وی پرسی. ما تە ئەو ژ بیر کربوو؟

ب کارئانینا ل جهێن دی

١٥٠) خێزکا ئاخافتنێ د نێڤبەرا رەقەم و نێڤبەرا ناڤێن جهان ده تێت ب کار ئانین؛ د ئفادەیێن پەریۆد، مقدار قوناخ و هتد ده. مانەیا ڤێ ب کارئانینێ «ژ...تا» یان ژی «د نێڤبەرا... و...»یە. گاڤا کۆ مرۆڤ خێزکا ئاخافتنێ ب کار تینە دڤێت مرۆڤ بێژەیا «ژ» یان «نێڤبەر» نەنڤیسە.

و هنگێ مرۆڤ ت ڤالاهیێ نائێخە پێشی و پاشیا خێزکا ئاخافتنێ، نەمازە د تەکستا نڤیساندی دە.

قوناخا دو–سێ رۆژان. (بلێڤکرن: ژ دو تا سێ رۆژان)
هەرۆژ ١–٥ حەبان بخوە. (بلێڤکرن: ژ یەک تا پێنج حەبان)
ساعەت ٩–١٦ـ ێ ڤەکریە. (بلێڤکرن: ژ ساعەت نەهێ تا شازدەهێ ڤەکریە، یان ژی: د نێڤبەرا نەهـ و شازدەهێ دە ڤەکریە)
١–١٧ـ ێ تەباخێ گرتیە. (بلێڤکرن: ژ ١ تا ١٧ـ ێ تەباخێ گرتیە، یان ژی: د نێڤبەرا ١ و ١٧ـ ێ تەباخێ دە گرتیە)
خەتا دیاربەکر–شەرنەخێ. (بلێڤکرن: خەتا د نێڤبەرا دیاربەکر و شەرنەخێ دە)

ماچا وانسپۆر-باتمانسپۆرێ ١٢-٥. (بلێڤکرن: ماچا د نێڤبەرا وانسپۆر و باتمانسپۆرێ دە دوازدە و پێنج)

شانەک٢

گاڤا مرۆڤ خێزکا ئاخافتنێ داینە نێڤبەرا دو تاریخێن سالێ یێن کۆ د عەینی سەدسالێ دە نە، هنگێ مرۆڤ دکارە تاریخا سالا پاشیێ کورتکری بنڤیسە: 98-1980. لێ یا هەری زەلال ئەوە کۆ مرۆڤ هەمیێ رەقەمان بنڤیسە: -1980 1999. ئفادەیێن وەکی «300-200 مرۆڤان» دڤێت وەکی «300-2» نەیێت نڤیساندن، لەورا مانەیا ڤێ «د نێڤبەرا 2 مرۆڤ و 300 مرۆڤان دە»یە.

١٥١) مرۆڤ دکارە خێزکا ئاخافتنێ داینە نێڤبەرا ناڤێ دو نڤیسکار، کۆمپۆزیتۆر و یێن وەکی وان ـ یێن کۆ هەمپانە. وهنگێ مرۆڤ ڤالاهیێ نائێخە پێشی و پاشیا خێزکا ئاخافتنێ، نەمازە د تەکستا نڤیسکی دە.

گۆران-پیرەمێرد
تاها-مریەم خان
کامران-جەلادەت

ژ بۆ خوەندەڤان شاش نەبە و خێزکا ئاخافتنێ ب مانەیا بەندکێ نەخوینە چێترە کۆ مرۆڤ ناڤێ جۆتناڤێن وها ب گهانەکان بنڤیسە: گۆران و پیرەمێرد *یان ژی* *گۆران* & پیرەمێرد.